

คำนำ

คำย่อที่ใช้ในหนังสือ

บทที่ 1	สังคมและกฎเกณฑ์ความประพฤติ	1
1.	ปทัสถานทางสังคมประเภทต่าง ๆ	1
1.1	วิธีประชา	3
1.1.1	สมัยนิยม	3
1.1.2	ความนิยมชั่วคราว	4
1.1.3	ความคลั่งไคล้	4
1.1.4	งานพิธี	4
1.1.5	พิธีการ	4
1.1.6	พิธีกรรม	4
1.1.7	มารยาททางสังคม	4
1.2	จารีตหรือกฎศีลธรรม	5
1.3	กฎหมาย	5
2.	พัฒนาการของกฎหมาย	6
2.1	ยุคกฎหมายจารีตประเพณี	7
2.2	ยุคกฎหมายของนักกฎหมาย	8
2.3	ยุคกฎหมายบัญญัติ	9
3.	กฎหมายและกฎเกณฑ์ของสังคมประเภทอื่น	11
3.1	กฎ กติกา มารยาท	11
3.2	ศีลธรรม	12
3.3	กฎเกณฑ์ทางศาสนา	14
3.4	จารีตประเพณี	15
	บรรณานุกรม	17

บทที่ 2	ลักษณะของกฎหมาย	19
1.	แม่บทความคิดเรื่อง “กฎหมาย”	19
1.1	สำนักกฎหมายธรรมชาติ	20
1.2	สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง	24
1.3	สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์	31
2.	ลักษณะของกฎหมายในปัจจุบัน	32
2.1	กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์	33
2.2	กฎหมายต้องกำหนดความประพฤติของบุคคล	33
2.3	กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ	35
2.3.1	สภาพบังคับที่เป็นผลร้าย	35
2.3.2	สภาพบังคับที่เป็นผลดี	37
2.4	กฎหมายต้องมีกระบวนการที่แน่นอน	38
3.	ความแตกต่างระหว่างกฎหมายตามเนื้อหาและกฎหมายตามรูปแบบ	41
4.	กฎหมาย (law) และกฎเกณฑ์แห่งกฎหมาย (legal norm)	42
	บรรณานุกรม	45
บทที่ 3	ที่มาของกฎหมาย	47
1.	กฎหมายลายลักษณ์อักษร	47
1.1	รัฐธรรมนูญ	48
1.2	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ	48
1.3	พระราชบัญญัติ	51
1.3.1	ผู้มีอำนาจเสนอร่างพระราชบัญญัติ	52
1.3.2	ผู้มีอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ	52
1.3.2.1	การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยสภาผู้แทนราษฎร	52
1.3.2.2	การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโดยวุฒิสภา	53
1.3.3	ผู้มีอำนาจตราพระราชบัญญัติ	55
1.3.4	การใช้บังคับเป็นกฎหมาย	55
1.4	พระราชกำหนด	56
1.4.1	ผู้มีอำนาจเสนอร่างพระราชกำหนด	56
1.4.2	ผู้มีอำนาจพิจารณาร่างพระราชกำหนด	56
1.4.3	ผู้มีอำนาจตราพระราชกำหนด	56
1.4.4	การใช้บังคับเป็นกฎหมาย	56

1.4.5	การอนุมัติพระราชกำหนด	57
1.5	พระราชกฤษฎีกา	57
1.5.1	ผู้มีอำนาจเสนอร่างพระราชกฤษฎีกา	58
1.5.2	ผู้มีอำนาจพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกา	59
1.5.3	ผู้มีอำนาจตราพระราชกฤษฎีกา	59
1.5.4	การใช้บังคับเป็นกฎหมาย	59
1.6	กฎกระทรวง	59
1.6.1	ผู้มีอำนาจเสนอร่างกฎกระทรวง	59
1.6.2	ผู้มีอำนาจพิจารณาร่างกฎกระทรวง	59
1.6.3	ผู้มีอำนาจตรากฎกระทรวง	59
1.6.4	การใช้บังคับเป็นกฎหมาย	59
1.7	กฎหมายที่ตราโดยองค์การกระจายอำนาจ	60
1.7.1	ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล	60
1.7.2	เทศบัญญัติ	60
1.7.3	ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด	60
1.7.4	ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร	60
1.7.5	ข้อบัญญัติเมืองพัทยา	61
2.	จารีตประเพณี	66
2.1	ความเป็นมาและความสำคัญของจารีตประเพณี	66
2.2	ค่าบังคับของจารีตประเพณีในระบบกฎหมาย	67
2.3	ลักษณะของจารีตประเพณี	68
2.4	ข้อจำกัดการใช้กฎหมายจารีตประเพณี	68
2.4.1	กฎหมายจารีตประเพณีจะสร้างความผิดอาญาขึ้นมาใหม่ไม่ได้	69
2.4.2	กฎหมายจารีตประเพณีจะกำหนดหน้าที่ของบุคคลเพิ่มขึ้นไม่ได้	69
3.	หลักกฎหมายทั่วไป	69
	บรรณานุกรม	76
บทที่ 4	ศักดิ์ของกฎหมาย	77
1.	เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดศักดิ์ของกฎหมาย	78
2.	ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย	78
3.	ผลของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย	82
	บรรณานุกรม	85

บทที่ 5	ขอบเขตการใช้กฎหมาย	87
	1. การใช้กฎหมายเกี่ยวกับเวลา	87
	1.1 การประกาศใช้กฎหมาย	87
	1.2 การมีผลย้อนหลังของกฎหมาย	89
	1.3 การยกเลิกกฎหมาย	90
	1.3.1 การยกเลิกกฎหมายโดยตรง	91
	1.3.2 การยกเลิกกฎหมายโดยปริยาย	92
	1.3.3 การยกเลิกกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ	93
	2. การใช้กฎหมายเกี่ยวกับสถานที่	94
	3. การใช้กฎหมายเกี่ยวกับบุคคล	97
	บรรณานุกรม	99
บทที่ 6	การตีความและการอุดช่องว่างของกฎหมาย	101
	1. การตีความกฎหมาย	101
	1.1 การตีความกฎหมายทั่วไป	102
	1.1.1 การตีความตามตัวอักษร	103
	1.1.2 การตีความตามเจตนารมณ์	106
	1.2 การตีความตามกฎหมายพิเศษ (กฎหมายอาญา)	109
	1.2.1 กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด	109
	1.2.2 กฎหมายอาญาจะตีความให้เป็นการลงโทษหรือเพิ่มโทษผู้กระทำ ให้หนักขึ้นไม่ได้	111
	1.2.3 กฎหมายอาญาในกรณีเป็นที่สงสัยต้องตีความให้เป็นผลดี แก่ผู้ต้องหา	111
	2. ช่องว่างของกฎหมาย	112
	2.1 ความหมายของ “ช่องว่างของกฎหมาย”	112
	2.2 เหตุที่เกิดช่องว่างของกฎหมาย	113
	2.2.1 ผู้บัญญัติกฎหมายคิดไปไม่ถึงว่าจะมีช่องว่างในกฎหมาย	113
	2.2.2 ผู้บัญญัติกฎหมายคิดถึงช่องว่างแห่งกฎหมายนั้น	113
	2.3 การอุดช่องว่างของกฎหมาย	113
	2.3.1 จารีตประเพณี	115
	2.3.2 บทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง	116

2.3.3	หลักกฎหมายทั่วไป	118
	บรรณานุกรม	120
บทที่ 7	ประเภทของกฎหมาย	121
1.	กฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน	122
1.1	เกณฑ์การแบ่งแยกประเภทกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน	122
1.2	ความหมายของกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน	123
1.3	ข้อจำกัดของการแบ่งแยกประเภทกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน	124
1.3.1	ในแง่ของรัฐ	124
1.3.2	ในแง่ของเอกชน	124
1.4	ประโยชน์ของการแบ่งประเภทกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน	125
1.5	การแยกสาขาย่อยในกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน	126
1.5.1	การแยกสาขาย่อยในกฎหมายเอกชน	126
1.5.2	การแยกสาขาย่อยในกฎหมายมหาชน	127
2.	กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ	128
3.	กฎหมายประเภทอื่น ๆ	129
3.1	กฎหมายภายในและกฎหมายภายนอก	129
3.1.1	กฎหมายภายใน	129
3.1.2	กฎหมายภายนอกหรือกฎหมายระหว่างประเทศ	130
3.2	กฎหมายลายลักษณ์อักษรและกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร	131
3.2.1	กฎหมายลายลักษณ์อักษร	131
3.2.2	กฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร	132
3.3	กฎหมายที่มีสภาพบังคับทางอาญาและกฎหมายที่มีสภาพบังคับทางแพ่ง	133
3.3.1	กฎหมายที่มีสภาพบังคับทางอาญา	133
3.3.2	กฎหมายที่มีสภาพบังคับทางแพ่ง	133
	บรรณานุกรม	134
บทที่ 8	ความหมายและลักษณะของสิทธิ	135
1.	ความหมายของสิทธิ	135
1.1	สิทธิตามกฎหมายธรรมชาติ	136
1.2	สิทธิตามกฎหมายบ้านเมือง	138
1.3	สิทธิและคำที่เกี่ยวข้องหรือมีความหมายคล้ายคลึงกับสิทธิ	138

1.3.1	สิทธิและหน้าที่	138
1.3.2	สิทธิและเสรีภาพ	139
1.3.3	สิทธิและเอกสิทธิ	139
1.3.4	สิทธิและความคุ้มกัน	140
2.	ลักษณะของสิทธิ	141
	บรรณานุกรม	142
บทที่ 9	ประเภทของสิทธิ	143
1.	สิทธิในบุคคลภาพ	143
1.1	สิทธิในชีวิตร่างกาย	144
1.2	สิทธิในชีวิตส่วนตัว	144
1.3	สิทธิในชื่อเสียง เกียรติยศ	145
1.4	สิทธิในความคิดเห็น	145
1.5	สิทธิในครอบครัว	146
1.6	สิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม	146
2.	สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน	147
2.1	ทรัพย์สินสิทธิ	148
2.2	บุคคลสิทธิ	149
	บรรณานุกรม	151
บทที่ 10	ผู้ทรงสิทธิ	153
1.	บุคคลธรรมดา	153
1.1	การเริ่มสภาพบุคคล	153
1.2	การสิ้นสุดสภาพบุคคล	158
1.2.1	การตายตามธรรมชาติ	158
1.2.2	การตายโดยผลของกฎหมาย	160
1.3	สิ่งประกอบสภาพบุคคล	165
1.3.1	ชื่อ	165
1.3.2	สัญชาติ	168
1.3.3	ภูมิลำเนา	173
1.4	สถานะบุคคล	179

2. ความสามารถของบุคคล	185
2.1 ความหมายของความสามารถของบุคคล	185
2.1.1 ความสามารถในการมีสิทธิและหน้าที่	185
2.1.2 ความสามารถในการใช้สิทธิ	185
2.2 ผู้เยาว์	188
2.3 คนไร้ความสามารถ	194
2.4 คนวิกลจริต	196
2.5 คนเสมือนไร้ความสามารถ	196
2.6 คู่สมรส	198
3. นิติบุคคล	201
บรรณานุกรม	207
บทที่ 11 เนื้อหาและวัตถุประสงค์แห่งสิทธิ	209
1. เนื้อหาแห่งสิทธิ	209
2. วัตถุประสงค์แห่งสิทธิ	210
2.1 วัตถุประสงค์แห่งสิทธิในบุคคลสิทธิหรือสิทธิเรียกร้องในเรื่องนี้	210
2.2 วัตถุประสงค์แห่งสิทธิในทรัพย์สิน	219
2.3 วัตถุประสงค์แห่งสิทธิในทางปัญญาและอุตสาหกรรม	221
2.3.1 สิทธิในลิขสิทธิ์	221
2.3.2 สิทธิบัตร	229
บรรณานุกรม	235
บทที่ 12 การเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ	237
1. นิติเหตุ	237
1.1 ความหมายของนิติเหตุ	237
1.2 ที่มาของนิติเหตุ	238
1.2.1 ลากมิควรได้	238
1.2.2 จัดการงานนอกสั่ง	238
1.2.3 ละเมิด	239
1.2.4 บทบัญญัติอื่น	239
2. นิติการณ	239
2.1 ความหมายของนิติการณ	239

2.2	ที่มาของนิติการณ	240
2.2.1	บุคคล	240
2.2.2	ระยะเวลา	240
2.2.3	ทรัพย์สิน	241
2.3	ผลของนิติการณ	241
3.	นิติกรรม	241
3.1	ความหมายและลักษณะของนิติกรรม	241
3.1.1	การแสดงเจตนาของบุคคลผู้ทำนิติกรรม	242
3.1.2	เป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย	243
3.1.3	เป็นการกระทำด้วยใจสมัคร	243
3.1.4	มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	243
3.1.5	ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ	244
3.2	แบบของนิติกรรม	244
3.2.1	นิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่	245
3.2.2	นิติกรรมที่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่	246
3.2.3	นิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่	246
3.2.4	นิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือ	246
3.2.5	นิติกรรมที่ต้องมีการส่งมอบทรัพย์สิน	246
3.3	ผลของนิติกรรมที่มีได้ทำตามแบบ	247
3.3.1	นิติกรรมที่เป็นโมฆะไม่อาจให้สัตยาบันหรือปฏิบัติเสียใหม่ ให้ถูกแบบโดยอาศัยข้อตกลงเดิม	247
3.3.2	เมื่อนิติกรรมเป็นโมฆะคู่กรณีก็จะกลับสู่สภาพเดิมก่อนทำนิติกรรม	247
3.3.3	การใดเป็นโมฆะแต่เข้าลักษณะเป็นนิติกรรมอย่างอื่นที่ไม่เป็นโมฆะ	247
3.3.4	โมฆกรรมไม่กระทบถึงทรัพย์สินอื่นนอกเหนือจากนิติกรรม	247
3.4	ความสมบูรณ์แห่งนิติกรรม	247
3.4.1	ความสามารถในการทำนิติกรรม	248
3.4.1.1	ผู้เยาว์	248
3.4.1.2	คนไร้ความสามารถ	251
3.4.1.3	คนเสมือนไร้ความสามารถ	253
3.4.2	การแสดงเจตนา	254
3.4.2.1	เจตนาซ่อนเร้น	254

3.4.2.2	เจตนาหลง	255
3.4.2.3	นิติกรรมอำพราง	255
3.4.3	การแสดงเจตนาโดยวิปริต	256
3.4.3.1	สำคัญผิด	256
3.4.3.2	กลฉ้อฉล	257
3.4.3.3	ข่มขู่	258
3.4.4	ผลตามกฎหมายของการแสดงเจตนา	259
3.4.5	การแสดงเจตนาต่อผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถและคนเสมือน ไร้ความสามารถ	261
3.4.6	การตีความการแสดงเจตนา	262
3.5	โมฆกรรมและโมฆียกรรม	262
3.5.1	โมฆกรรม	262
3.5.1.1	สาเหตุของโมฆกรรม	262
3.5.1.2	การยกความเสียเปล่าแห่งโมฆกรรมขึ้นกล่าวอ้าง	263
3.5.1.3	นิติกรรมบางส่วนไม่เป็นโมฆะ	264
3.5.1.4	นิติกรรมเป็นโมฆะแต่เข้าลักษณะเป็นนิติกรรมอย่างอื่น ซึ่งไม่เป็นโมฆะ	264
3.5.2	โมฆียกรรม	264
3.5.2.1	สาเหตุของโมฆียกรรม	265
3.5.2.2	การบอกล้างโมฆียกรรม	265
3.5.2.3	วิธีบอกล้างโมฆียกรรม	265
3.5.2.4	ระยะเวลาการบอกล้างโมฆียกรรม	265
3.5.2.5	การให้สัตยาบันแก่มอฆียกรรม	266
3.5.2.6	ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ให้สัตยาบัน	266
3.5.2.7	การให้สัตยาบันโดยปริยาย	266
3.6	ระยะเวลา	267
3.7	อายุความ	268
3.7.1	ความหมายของอายุความ	268
3.7.2	ชนิดของอายุความ	269
3.7.3	การงดใช้ ขยายออกหรือย่นอายุความ	271
3.7.4	การนับอายุความ	271
3.7.5	อายุความครบกำหนด	272

3.7.6	การนับอายุความในหน้าที่ต้องบอกกล่าวก่อน	272
3.7.7	อายุความสะดุดหยุดลง	272
3.7.8	ผลของอายุความสะดุดหยุดลง	273
3.7.9	อายุความสำหรับหน้าที่ชำระเป็นคราว ๆ	274
3.7.10	เหตุสุดวิสัย	274
3.7.11	อายุความสิทธิเรียกร้องของผู้เยาว์หรือของบุคคลวิกลจริต	274
3.7.12	อายุความสิทธิเรียกร้องที่จะฟ้องผู้แทน โดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์	275
3.7.13	อายุความสิทธิเรียกร้องระหว่างสามีภริยา	275
3.7.14	อายุความสิทธิเรียกร้องอันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้ตาย	275
3.7.15	การสละประโยชน์แห่งอายุความ	275
3.7.16	อายุความของสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานและอุปกรณ์	275
3.7.17	สิทธิของผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ผู้ทรงสิทธิยึดหน้าหรือ ผู้ทรงบุริมสิทธิ	275
3.7.18	การชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องซึ่งขาดอายุความแล้วเรียกคืนไม่ได้	276
3.7.19	ศาลจะอ้างเอาอายุความมาเป็นเหตุยกฟ้องไม่ได้	276
	บรรณานุกรม	277

บทที่ 13	การใช้สิทธิและข้อจำกัดการใช้สิทธิ	279
1.	การใช้สิทธิ	279
1.1	ความหมายของการใช้สิทธิ	280
1.2	วิธีการใช้สิทธิ	280
1.2.1	การใช้สิทธิบังคับโดยตรงเหนือทรัพย์สินหรือบุคคล	280
1.2.2	การใช้สิทธิเรียกร้อง	281
1.2.3	การใช้สิทธิปฏิเสธ	282
1.2.4	การใช้สิทธิก่อตั้ง	282
1.3	เงื่อนไขในการใช้สิทธิ	283
2.	ข้อจำกัดการใช้สิทธิ	283
2.1	ข้อจำกัดการใช้สิทธิทางด้านวัตถุประสงค์	284
2.1.1	การใช้สิทธิเกินส่วน	284
2.1.2	การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	285
2.1.3	การใช้สิทธิโดยขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี	287

2.2	ข้อจำกัดการใช้สิทธิในด้านเวลา : อายุความ	294
2.2.1	การกำหนดอายุความ	295
2.2.2	หลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับอายุความ	295
	บรรณานุกรม	296
บทที่ 14	การบังคับตามสิทธิ	297
1.	การฟ้องร้องบังคับคดี การบังคับตามสิทธิโดยผ่านทางองค์กรตุลาการ	297
1.1	ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีกฎหมายเอกชน	298
1.2	ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีกฎหมายมหาชน	298
1.3	สิทธิการฟ้องร้องบังคับคดีตามประเภทคดี	300
1.3.1	คดีในกฎหมายเอกชน	300
1.3.1.1	ประเภทคดีในกฎหมายเอกชน	300
1.3.1.2	การค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นศาลในคดีกฎหมายเอกชน	306
1.3.2	คดีในกฎหมายมหาชน	306
2.	การบังคับตามสิทธิโดยตนเอง	308
2.1	กรณีที่เป็นข้อยกเว้นตามกฎหมายอาญาในกรณีกระทำการเพื่อป้องกันสิทธิให้พ้นภัยอันตราย	308
2.2	กรณีนิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	311
2.2.1	การป้องกันภัยอันตรายจากการละเมิดกฎหมาย	311
2.2.2	การใช้กำลังป้องกันสิทธิ	313
2.2.3	ผลของการกระทำเพื่อป้องกันเมื่อสิทธิถูกคุกคาม	316
2.3	การกระทำโดยความจำเป็น	317
	บรรณานุกรม	321
	ประวัติผู้เรียบเรียง	323